

УДК 81'25 : 338.24

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-215-23>

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ З ІТАЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

TRANSFORMATIONS WHEN TRANSLATING MILITARY TERMS FROM ITALIAN INTO UKRAINIAN

Копитіна А. С.,*orcid.org/0000-0002-6083-7385**Scopus-Author ID: 59371630800**доктор філософії в галузі філології,**завідувач кафедри романської філології**Київського столичного університету імені Бориса Грінченка***Мезі І. А.,***orcid.org/0009-0001-9315-3625**старший викладач кафедри романської філології**Київського столичного університету імені Бориса Грінченка***Тюріна К. П.,***orcid.org/0009-0002-3778-6169**здобувачка кафедри романської філології**Київського столичного університету імені Бориса Грінченка*

Стаття присвячена комплексному дослідженню перекладацьких трансформацій, що застосовуються під час перекладу військової термінології з італійської мови на українську. У центрі уваги – аналіз лексичних, граматичних, лексико-граматичних і семантичних трансформацій, що забезпечують точність і адекватність відтворення спеціальної військової лексики у процесі міжмовної комунікації. Дослідження має міждисциплінарний характер, оскільки поєднує підходи перекладознавства, термінознавства, лінгвістичної семантики та військової комунікації. Метою дослідження є визначення актуальних перекладацьких трансформацій, які забезпечують точність і адекватність перекладу італійських військових термінів українською мовою. Об'єктом виступає військова термінологія сучасної італійської мови, а предметом – особливості її перекладу українською із застосуванням міжмовних трансформацій. Подано класифікацію військових термінів за будовою (прості, складні, терміни-словосполучення) та за ступенем спеціалізації (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькогалузеві). Окремий підрозділ присвячено труднощам перекладу багатоеквівалентних термінів. Доведено, що вибір еквівалента залежить від контексту, семантичних відтінків та жанру тексту. Стаття демонструє, що переклад військових термінів є не лише технічною операцією, а й складною когнітивно та культурно маркованою діяльністю, у якій перекладач виступає медіатором між двома мовними системами й двома світоглядом. Італійська військова термінологія, попри свою специфічність, виявляє значну спільність із українською, що свідчить про спільні ціннісні орієнтири та взаємний вплив культур. Викладені у статті результати можуть бути використані у викладанні перекладознавчих дисциплін, при укладанні двомовних глосаріїв військової лексики та у практиці перекладу міжнародних інформаційних повідомлень.

Ключові слова: військова термінологія, термін, лексичні трансформації, граматичні трансформації, одноквівалентні терміни, багатоеквівалентні терміни.

The article is devoted to a comprehensive study of translation transformations applied in rendering military terminology from Italian into Ukrainian. The focus is on the analysis of lexical, grammatical, lexico-grammatical, and semantic transformations that ensure accuracy and adequacy in reproducing specialized military vocabulary within

the process of interlingual communication. The research has an interdisciplinary nature as it combines approaches from translation studies, terminology, linguistic semantics, and military communication. The aim of the study is to identify the relevant translation transformations that guarantee precision and adequacy in translating Italian military terms into Ukrainian. The object of the research is the military terminology of modern Italian, while the subject is the peculiarities of its translation into Ukrainian through the use of interlingual transformations. The article provides a classification of military terms according to their structure (simple, compound, and multi-word terms) and the degree of specialization (general scientific, intersectoral, and narrowly specialized). A separate section focuses on the challenges of translating polysemantic and multi-equivalent terms. It is demonstrated that the choice of an equivalent depends on the context, semantic nuances, and the genre of the text. The article shows that the translation of military terms is not merely a technical operation but also a complex cognitive and culturally marked activity, in which the translator acts as a mediator between two linguistic systems and two worldviews. Italian military terminology, despite its specificity, reveals significant similarities with Ukrainian, which reflects shared value orientations and mutual cultural influence. The findings of the study can be applied in teaching translation studies, compiling bilingual glossaries of military vocabulary, and in the practice of translating international information materials.

Key words: military terminology, term, lexical transformations, grammatical transformations, single-equivalent terms, multi-equivalent terms.

Постановка проблеми. У сучасному світі військова термінологія виходить за межі виключно професійного мовлення, проникаючи у щоденну комунікацію, ЗМІ, політичний та громадський дискурси. З початком повномасштабної війни Росії проти України у 2022 році суспільна увага до військової тематики значно зросла, мова поповнюється новими термінами на позначення нової зброї, військової техніки та винаходів. Точність перекладу військових термінів стала важливою умовою для адекватного сприйняття подій на міжнародному рівні. Військова лексика, раніше доступна здебільшого вузьким фахівцям, увійшла в повсякденне мовлення українців і вплинула як на шляхи комунікації в суспільстві, так і на інформаційний простір загалом.

Попри наявність досліджень, присвячених перекладові військової термінології з англійської мови, переклад таких термінів з італійської на українську, та навпаки досі залишається недостатньо опрацьованим. Обрана проблема дає змогу глибше дослідити процес адаптації італійських термінів в україномовному просторі, знайти спільні концепти двох картин світу, та забезпечити точніший переклад медіатекстів, що, у свою чергу, сприяє ефективнішому обміну інформацією та зміцненню культурного діалогу між Україною та Італією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження І.О. Литовченко [1] розкриває особливості української військової лексики, тоді як онлайн-бібліотека Трессані [2] надає інформацію саме про розвиток та особливості італійської військової термінології. Серед італійських дослідників, варто відзначити словник військових термінів італійською мовою ХІХ ст. Д. Грассі [3]. Розвиток техніки у військовій сфері не призводив до повного зникнення старих понять: стара зброя продовжувала співіснувати з новою, що створювало діахронічну стратифікацію лексики. Дослідження Б. Буоно демонструє глибокий аналіз італійської військової лексики, її еволюцію внаслідок першої світової війни, появу неологізмів таких як *nemico, scaldarancio, calamai* тощо на позначення військових [4]. Серед останніх досліджень переважають переважно науково-популярні тексти А. Тальятелі присвячені впливу роботи НАТО на формування нової лексики та зміни у військовій термінології італійської мови [5]. Брак дослідження сучасної військової лексики також підтверджує актуальність теми дослідження.

Термін, як і інші мовні одиниці, є складним для точного визначення. Через його багатогранність і дискусійний характер у лінгвістиці існує безліч різних підходів до його дефініції. Попередні дослідження таких вчених, як А.Я. Коваленко [6], В.І. Карабан [7], Д.В. Фурт та Л.А. Дмитрук [8], Л.С. Рабійчук [9], розглядають особливості термінів, а також методи їх перекладу. А.Я. Коваленко визначає термін як «емоційне нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів» [6]. Вона підкреслює,

що переклад термінів потребує знання відповідної галузі, розуміння значення термінів тією мовою, з якої здійснюється переклад, а також володіння термінологією тією мовою, на яку перекладають [6, с. 258]. В. І. Карабан трактує термін як мовний символ, що позначає поняття, характерне для певної наукової чи професійної сфери [7, с. 18].

Отже, термін – це слово або словосполучення, яке має специфічне значення, без емоціонального забарвлення, використовується для точного вираження понять у певних наукових, професійних або інших сферах діяльності. В свою чергу, термінологія – це сукупність слів та словосполучень, які вживаються у певній галузі знань (наприклад, наука, медицина, військова справа тощо), об'єктом вивчення якої і є термін [8, с. 18].

Термін є особливою мовною одиницею, що має низку характерних ознак. Він входить до певної терміносистеми, в межах якої має чітке термінологічне значення, однак за її межами може набувати інших значень. Важливою рисою терміну є наявність дефініції, яка чітко окреслює його значення, забезпечуючи точність і однозначність у професійному середовищі. Термін має бути стислим, але водночас точним. Терміни повинні бути незалежними від контексту, не мати синонімів, оскільки синонімічність ускладнює розуміння. Вони також мають відповідати нормам певної мови, бути стилістично нейтральними та позбавленими емоційного забарвлення. Всі ці характеристики роблять терміни ефективним засобом комунікації у професійних і наукових галузях, проте більшість з них є бажаними, а не обов'язковими [8, с. 19].

За будовою терміни поділяються на три основні групи. Військова італійська термінологія відповідно налічує приклади термінів всіх трьох груп:

- 1) прості – терміни які складаються з одного слова та позначають певне поняття у стислому вигляді (*il missile – ракета*);
- 2) складні – терміни які утворюються шляхом поєднання двох основ і можуть писатися разом або через дефіс (*il sottomarino – підводний човен*);
- 3) терміни-словосполучення які включають кілька слів, що разом формують стійке поняття, яке передає специфічне значення (*la linea del fronte – лінія фронту*) [6, с. 259].

Термінологія, яку застосовують спеціалісти в наукових працях, професійній розмові та словниках, дозволяє помітити, що деякі терміни є унікальними для певної галузі, тоді як інші використовуються в різних сферах. Це свідчить про те, що терміни відрізняються за ступенем спеціалізації їхнього значення. З цієї причини терміни можна класифікувати на три основні категорії:

- 1) загальнонаукові терміни, які притаманні різним галузям знань і можуть уточнюватися в межах певної термінології (*la posizione – позиція*);
- 2) міжгалузеві терміни, які використовуються в кількох галузях, споріднених або навіть віддалених (*la difesa – оборона*);
- 3) вузькогалузеві терміни, які вживаються виключно в межах певної галузі (*il battaglione di mischia – штурмовий батальйон*) [8, с. 21].

Також у своєму мовленні, крім термінів, фахівці використовують інші одиниці, такі як номенклатурні назви. Номенклатура – це набір або список конкретних назв, що використовуються для позначення одиничних об'єктів чи явищ у певній галузі (наприклад, назви географічних об'єктів, видів рослин чи тварин, або технічних пристроїв)[8, с. 22]. Варто звернути увагу, що терміни позначають загальні поняття, тоді як номенклатура містить конкретні назви об'єктів (*il caccia – винищувач* (загальне поняття); *il caccia Mirage – винищувач Міраж* (конкретне поняття)). Військова комунікація включає в себе використання як загальнонаукових термінів, міжгалузевих, вузькогалузевих так і номенклатури.

І. О. Литовченко зазначає, що при дослідженні військової лексики науковці аналізують її через диференціацію класів, підкласів і тематичних груп, що дозволяє розглядати її як частину загальної лексико-семантичної системи мови [7, с. 28] та формулює власне визначення військового терміна. Військовий термін – це слово або словосполучення, що позначає поняття у сфері

військової діяльності, основними ознаками якого є системність, наявність дефініції, прагнення до однозначності в межах певного термінологічного поля, стилістична нейтральність, точність семантики та висока інформативність. Водночас ці характеристики зберігаються лише в рамках терміносистеми; за її межами термін втрачає дефінітивні та системні риси і переходить у загальноживану лексику. Поняття номенклатури визначається як сукупність спеціальних назв, що вживаються у військовій сфері для позначення об'єктів, пов'язаних із відповідними поняттями та предметними зв'язками [7, с. 38; 10, с. 415, 682].

Об'єктом нашого дослідження виступає саме військова термінологія яка існує на противагу до науково-технічної термінології, медичної термінології, театральна термінологія тощо. Варто відзначити, що саме військова термінологія відображає не тільки лексичний склад мови сьогодення, але й ціннісну складову всього суспільства та його історію формування. Українська та італійська військова термінології тісно пов'язані із формуванням національної ідентичності, технічним прогресом та процесами міжнародної інтеграції.

Метою дослідження є встановлення актуальних перекладацьких трансформацій при перекладі військової термінології з італійської мови на українську.

Виклад основного матеріалу. Військова термінологія, як один із різновидів фахової мови, має свої особливості – діахронічну поділ, залежність від технічного прогресу та міжнародного впливу, прагнення до чіткої й лаконічної форми.

Військовий переклад є різновидом спеціального перекладу, головною особливістю якого є яскраво виражена військова комунікативна функція. Йому властива підвищена термінологічність, чіткість і точність викладу при мінімальному використанні образно-емоційних засобів виразності. Військовий переклад вирізняється специфічністю текстів, з якими працює перекладач, а також особливими видами перекладацької діяльності. Військові тексти можна розглядати як за рівнем інформативності, так і за переважаючими мовними засобами. До типових зразків військових текстів належать: бойові документи, статuti та настанови, інструкції й технічні описи, військово-наукові статті, військова публіцистика. Спільною рисою всіх військових текстів є висока концентрація військових реалій, спеціальної термінології та скорочень [9, с. 103].

На матеріалі онлайн видань *Il Fatto Quotidiano* ми проаналізували існуючі види перекладу. Одним із найпоширеніших способів перекладу військової термінології є прямий переклад, або використання словникового відповідника. Цей метод передбачає знаходження найближчого за значенням терміну в мові перекладу, що вже закріплений у професійному вжитку та відповідає нормам цільової мови [11].

Прямий переклад ґрунтується на припущенні, що для багатьох термінів, особливо у сферах з усталеною термінологією, існують усталені еквіваленти. Еквівалент – це сталий лексичний відповідник у мові перекладу, який зафіксований у словнику і точно відображає значення даного слова [4, с. 279].

У військовій сфері така відповідність забезпечується завдяки наявності стандартизованих довідників, глосаріїв, та офіційних документів, де терміни вже зафіксовані у певному вигляді. У контексті медіатекстів, де часто подається оперативна інформація про воєнні дії, звіти, повідомлення з фронту, брифінги та офіційні заяви, прямий переклад є зручним і доцільним інструментом. Перекладачі, які працюють із такими матеріалами, зазвичай спираються на офіційні джерела або терміносистему, запропоновану державними установами чи міжнародними організаціями (наприклад, НАТО, ООН, Міністерства оборони тощо). Наприклад, такі італійські військові терміни, як *soldato*, *esercito* та *bombardamento* мають чіткі відповідники в українській військовій термінології: *солдат*, *армія*, *бомбардування* [12].

В. І. Карабан класифікує елементи денотативної системи вихідної мови на дві основні групи. Перша група – це одиниці з перекладними еквівалентами, тобто слова та словосполучення, які вже мають усталені відповідники в цільовій мові. Такі одиниці можуть бути одно-

еквівалентними, коли мають лише один перекладний відповідник, або багатоеквівалентними, якщо допускають кілька можливих перекладів. Друга група включає безеквівалентні одиниці – терміни або слова, для яких у цільовій мові ще не існує усталеного відповідника [7, с. 279].

Основним методом перекладу одноквівалентних термінів є знаходження відповідного лексичного еквівалента в мові перекладу [4, с. 279]. В українській мові італійський термін *guerra* має лексичний еквівалент – *війна* [12]. Отже, слово *guerra* у реченні «... *per negoziare la fine della guerra...*» [23] має лише один доцільний переклад – «... домовитися про закінчення війни ...».

Переклад багатоеквівалентних термінологічних одиниць вимагає вміння вибрати найбільш доцільний варіант відповідно до контексту. Такі варіанти можуть бути закріплені в перекладних словниках як словникові варіантні відповідники [8, с. 68]. Наприклад, слово *assalto* в українській мові має два відповідника – *напад* [12] (загальний термін для будь-якої агресивної дії) та *штурм* [12] (це вид атаки, що означає інтенсивний і рішучий наступ) – які обираються в залежності від контексту. Так, у реченні «*Le nuove reclute di fanteria ucraine “si bloccano” di fronte all’assalto russo...*» [14, o/s] («Нові рекрути української піхоти «застигли» перед штурмом росіян ...») слово *assalto* доцільніше перекласти як *штурм*, оскільки йдеться про психологічний або фізичний вплив на новобранців, які стикаються з дуже агресивним наступом противника.

Вибір перекладацького еквівалента базується на відповідності лексичних і граматичних значень слів у мовах, які беруть участь у перекладі, з урахуванням контексту, ситуації та фонетичних знань. Коли точний еквівалент терміна відсутній у словнику або немає варіантних відповідників для певного терміна в мові оригіналу, використовуються різні методи міжмовних трансформацій. Завдання перекладача полягає в правильному виборі належного методу для точного відтворення значення кожного терміна. Перекладацькою трансформацією називають зміни початкової одиниці або переналаштування якогось елемента для того, щоб зберегти в перекладі специфіку вираженого поняття [13]. Трансформації в перекладі поділяють на лексичні, лексико-семантичні, граматичні та стилістичні, і вони можуть поєднуватися, утворюючи складні комплексні трансформації [8, с. 68–69].

1. Лексичні трансформації. Калькування (дослівний або буквальний переклад) – це лексична трансформація, при якій переклад базується на перекладі складових частин слова чи фрази (наприклад, коренів, префіксів, суфіксів) або окремих лексем. При калькуванні кожен компонент складного терміну або виразу перекладається окремо відповідно до його значення в мові перекладу [4, с. 286]. Наприклад, за допомогою калькування італійський термін-сполучення *il veicolo corazzato da combattimento* перекладається як *бойова броньована машина*, оскільки італійське слово *il veicolo* означає *машина*, прикметник *corazzato* має значення *броньований*, а *da combattimento* вказує на призначення для бою, що в українській мові адаптується до *бойовий*.

Калькування можна використовувати лише в тому випадку, коли утворений таким чином перекладний відповідник не суперечить нормам вживання та сполучуваності слів в українській мові [4, с. 286].

Транскодування – це процес перекладу, при якому звукові або графічні форми слів з однієї мови передаються за допомогою абетки іншої мови. Існує чотири основних види транскодування: транскрибування, де передається звукова форма слова; транслітерування, де кожна літера вихідного слова передається по черзі; змішане транскодування, що поєднує транскрибування з елементами транслітерування; і адаптивне транскодування, при якому слово адаптується до граматичних чи фонетичних норм мови перекладу [4, с. 282].

При перекладі військової термінології з італійської мови на українську найчастіше використовується метод адаптивного транскодування. Це дозволяє зберегти основний зміст термінів, при цьому адаптуючи їх до мовних норм української мови. Наприклад, слово *sabotaggio* пере-

кладається *саботаж* і є яскравим прикладом адаптивного транскодування. У процесі адаптації відбувається певна модифікація і фонетичних елементів, і структури слова, щоб відповідати українським мовним нормам.

2. Лексико-семантичні трансформації. Модуляція або смисловий розвиток – це перекладацька трансформація, що полягає у заміні словникового відповідника контекстуальним, що є логічним розвитком або розширенням значення слова оригіналу [8, с. 70–71]. Такий підхід виправданий у випадках, коли буквальний переклад не відповідає нормам мови перекладу або звучить неприродно. Наприклад, у фразі «...*sono piovuti razzi dell'esercito...*» [14, o/s] («...*ракети війська обрушилися...*») дослівний переклад італійського ідіоматичного виразу *sono piovuti razzi* міг би звучати як *дощ з ракет* або *ракети падали як дощ*. Проте у перекладі використано варіант *ракети обрушилися*, що є результатом модуляції – логічного розширення значення оригінального виразу з метою адаптації його до норм української мови та кращого сприйняття читачем.

3. Граматичні трансформації. Трансформація перестановки, або пермутація, полягає у зміні порядку лексичних одиниць при перекладі. Це означає, що елементи змінюють свої місця, адаптуючись до структури мови перекладу. Зазвичай така трансформація застосовується під час перекладу словосполучень чи фраз [4, с. 314; 8, с. 71]. Наприклад, у фразі «...*utilizzando 124 bombe aeree guidate...*» [14, o/s] («...*використання 124 керованих авіаційних бомб...*») словосполучення *bombe aeree guidate* дослівно буде перекладатися як *бомби авіаційні керовані*. Оскільки в словосполученнях в італійській мові прикметники, як правило, йдуть після іменників, а в українській мові прикметники часто стоять перед іменниками, фраза перекладається як *керовані авіаційні бомби*, де порядок слів змінений відповідно до норм української мови.

Перестановка передбачає зміну розташування мовних одиниць у перекладеному тексті в порівнянні з оригіналом. Найпоширеніший випадок – це зміна порядку слів у словосполученнях та фразах. В українській мові останнє місце в реченні займає слово, яке є новим за змістом і вперше згадується в контексті [8, с. 71].

4. Лексико-граматичні трансформації. Слід зазначити, що зміст будь-якого тексту складається з двох рівнів: експліцитного (явно вираженого) та імпліцитного (прихованого, не вираженого безпосередньо). У процесі перекладу відбувається динамічна взаємодія між цими рівнями: окремі елементи експліцитного змісту можуть переходити в імпліцитну форму, тоді як деякі імпліцитні значення, навпаки, розгортаються й набувають експліцитного вираження в тексті перекладу. Саме з цим пов'язане явище додавання, яке належить до лексико-граматичних трансформацій у перекладі [4, с. 308].

Трансформація додавання передбачає включення до перекладу лексичних одиниць, які відсутні в оригінальному тексті, з метою точнішої передачі його змісту та/або дотримання мовних і комунікативних норм, притаманних культурі мови перекладу [4, с. 308]. Наприклад, у фразі «...*di essere molto utili nel fuoco di controbatteria...*» [14, o/s] термін *fuoco di controbatteria* буде перекладатися як *контрбатареїний вогонь*. Для кращого сприйняття читачем, варто уточнити, що йдеться саме про вогонь артилерії. Тому, за допомогою трансформації додавання, фінальний варіант перекладу матиме такий вигляд: «...*будуть дуже корисні для контрбатареїного вогню артилерії...*».

Важливо підкреслити, що в такому випадку загальний зміст оригіналу не змінюється: перекладач нічого не додає «від себе» і не змінює авторське повідомлення, а лише розкриває не виражену інформацію, закладену автором у вихідному тексті [4, с. 308].

Описовий переклад – це метод, який використовують для перекладу лексичних одиниць, що позначають певні поняття вихідної мови, які відсутні у мові перекладу. При використанні цього методу конкретне слово, словосполучення чи термін замінюється на словосполучення мовою перекладу, що адекватно передає його значення. Це дозволяє зберегти точність передачі змісту, забезпечуючи зрозумілість для цільової аудиторії [4, с. 297]. Наприклад, італійський

термін *l'operazione "cumulativa"* [14, o/s] може перекладатися як *операція накопичення*, адже слово *cumulativo* означає «той, що накопичує» [2]. Однак такий варіант перекладу може бути незрозумілим аудиторії, тому за допомогою описового перекладу цей термін доцільно перекласти як *операція з поступовим накопиченням тиску для прориву оборони*.

Основні вимоги до описового перекладу: 1) точність передачі основного змісту поняття, позначеного неологізмом, 2) уникнення надмірної деталізації, 3) простота синтаксичної структури. Описовий переклад має бути достатньо загальним, щоб передавати всі ключові характеристики оригінального терміна без ускладнень. Перед застосуванням описового перекладу слід перевірити, чи є відповідний термін у мові перекладу. Це дозволяє уникнути появи дублетів і забезпечити точність термінології [4, с. 297].

Перевагою описового перекладу є більша прозорість значення неологізму, що дозволяє читачу легко зрозуміти новий термін. Однак цей метод має й недоліки: 1) можливість неточного або нечіткого тлумачення, 2) порушення принципу стислості термінів, що зменшує їх дериваційний потенціал, тобто можливість утворення похідних термінів [4, с. 298].

Результати дослідження. Загалом нами було опрацьовано 8 статей обсягом 4 280 слів з онлайн-ресурсів *Il Fatto Quotidiano* та *Il Grand Continent*, у яких виявлено 162 терміни, що стосуються військової сфери (додатки 1, 2). Із загальної кількості термінів 76 були перекладені за допомогою прямого перекладу, тобто використання словникового відповідника, що підтверджує те, що військова термінологія є усталеною. На рис.1 представлено кількісні підрахунки застосування різних методів перекладу військової термінології з італійської мови на українську.

Рис. 1. Аналіз використання методів перекладу у дослідженні онлайн-видань

Метод калькування був використаний у 40 випадках, переважно для термінів-словосполучень, які складаються з кількох слів та разом формують стійке поняття. Транскодування (8 термінів), а також один із його видів – транслітерація у поєднанні зі словниковим відповідником (13 термінів) – застосовувалися переважно для передачі назв озброєння та техніки. У 7 випадках була використана трансформація модуляції – заміна словникового відповідника контекстуальним, що зумовлено особливостями медіатекстів, де часто вживаються сленг, метафори та інші стилістичні засоби, які надають тексту емоційного забарвлення. Для пояснення складних понять, які можуть бути незрозумілими широкій аудиторії або не мають відповідників у мові перекладу, було застосовано описовий переклад (10 термінів). Ще 6 термінів перекладено

шляхом поєднання калькування та описового перекладу: калькування дозволяє зберегти стилістичне забарвлення терміна, а описовий переклад забезпечує його зрозумілість для читача. Також у 2 випадках використано трансформацію додавання, яка була виправдана необхідністю зробити імпліцитну інформацію більш явною.

Висновки. Заглиблення в етапи становлення та розвитку військової термінології в українській та італійській мовах допомогло виявити спільні та відмінні риси, а також вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на її розвиток. Визначено, що українська військова термінологія формувалася в кілька етапів – від давньої писемності до сучасного періоду, проходячи етапи запозичень, стандартизації та національного відродження. Італійська військова термінологія, у свою чергу, демонструє зв'язок із національною ідентичністю, розвитком технологій та процесами уніфікації, що забезпечує її гнучкість та структурованість.

Переклад військових термінів є складною лінгвістичною задачею, яка вимагає високої точності, уніфікації термінів і врахування контексту. Для перекладу термінів, які мають лексичний еквівалент у мові перекладу, використовується прямий переклад (словниковий відповідник). Однак перекладач може стикнутися з такими труднощами, як багатозначність, варіативність і відсутність прямих відповідників у словниках. У таких випадках застосовуються методи міжмовних трансформацій. Зокрема, лексичні трансформації (калькування, транскодування) дозволяють зберегти термінологічну форму, тоді як лексико-семантичні (модуляція) адаптують термін до мовних норм і смислових особливостей цільової мови. Граматичні та лексико-граматичні трансформації (пермутація, описовий переклад) забезпечують синтаксичну коректність і смислову точність у тих випадках, коли прямий переклад є неможливим або небажаним.

Окрему увагу було приділено трансформації перестановки, яка була застосована при перекладі майже половини військових термінів. Це пояснюється синтаксичними відмінностями між українською та італійською мовами: в італійській мові прикметник зазвичай розташовується після іменника, тоді як в українській – навпаки. Пермутація дозволила зберегти граматичну й стилістичну правильність перекладу відповідно до норм української мови.

Таким чином, дослідження не лише підтвердило необхідність гнучкого підходу до перекладу військових термінів, а й продемонструвало ефективність поєднання різних перекладацьких методів для досягнення точності, зрозумілості та адекватності перекладу у фаховому контексті.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у порівняльному аналізі військової термінології журналів *Il Fatto Quotidiano*, *Il Grand Continent*, інших італійських видань, як способу формування італійської свідомості щодо російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литовченко І. О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія / відп. ред. проф. Ж. В. Колоїз, Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с. <https://doi.org/10.31812/0564/515>
2. Treccani (Електронна енциклопедія). URL: <https://www.treccani.it> (дата звернення 20.11.2025)
3. Grassi G. Dizionario militare italiano. /con tipi do G.Pomba, Torino: Società Tipografica-Libraria, 1833. Volumi 1–4. 592 p. URL: https://archive.org/details/bub_gb_pIS80eTUS0sC (дата звернення 20.11.2025)
4. Buono B. L'invenzione linguistica nel lessico italiano della Grande Guerra. Caproni e Fiffhaus. *Revista de la Sociedad Española de Italianistas*. 2018. Vol. 12. P. 157–169. URL: <https://revistas.usal.es/dos/index.php/1576-7787/article/view/20501> (дата звернення 20.11.2025)
5. Tagliatela A. Common sense, Common understanding: La standardizzazione della terminologia militare in ambito NATO. *Rivista Militare*. 2022. № 1. P. 40–43. URL: <https://www.researchgate.net/publication/359209801> (дата звернення 20.11.2025)
6. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад : навч. посіб. для шкіл з поглибленим вивченням англійської мови, профільних класів та загальноосвіт. закладів технічного спрямування. 2-ге вид., випр. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2004. 258 с.

7. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с. URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf (дата звернення 20.11.2025)

8. Фурт Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія : навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Донець. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 172 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1984/1/2020_NP_Furt_Terminolohiia.pdf (дата звернення 20.11.2025)

9. Рабійчук Л. С., Наконечна А. О. Теорія перекладу : навч. посіб. Хмельницький : Видавництво НАД-ПСУ, 2017. 224 с. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/3133/1/teorija_perekladu_2017.pdf (дата звернення 20.11.2025)

10. Українська мова : енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Укр. енциклопедія, 2004. 824 с.

11. Пуц О. М., Гасюк Н. В. Особливості перекладу військової термінології. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2022. № 58. С. 305–308. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.68>

12. Таланов О. С. Італійсько-український, українсько-італійський словник : понад 100 000 слів і словосполучень. К. : Арії, 2020. 544 с.

13. Ткачук Т. І., Паславська І. Б. Застосування перекладацьких трансформацій з метою досягнення еквівалентності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2017. № 31, т. 3. С. 157–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_31%283%29__43 (дата звернення 20.11.2025)

14. Il Fatto Quotidiano (Онлайн-видання). URL: <https://www.ilfattoquotidiano.it> (дата звернення 20.11.2025)

Дата надходження статті: 17.11.2025

Дата прийняття статті: 15.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025